



УДК 378.147:316.7:811.111

## **МЕТОД ДІАЛОГУ КУЛЬТУР У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

***Тверезовська Н.Т., д.пед.н., Чередніченко Г.А., к.пед.н. (м.Київ)***

Тверезовська Н.Т., Чередніченко Г.А. Метод діалогу культур у процесі викладання іноземних мов. В статті авторами вказано на важливість методу діалогу культур у процесі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, визначено принципи методики діалогу культур в підготовці фахівців.

**Ключові слова:** викладання іноземних мов, діалог культур.

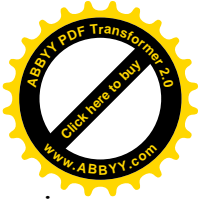
Тверезовская Н.Т., Чередниченко Г.А. Метод диалога культур в процессе преподавания иностранного языка. В статье авторами указано на важность метода диалога культур в процессе преподавания иностранных языков в высших учебных заведениях, определенно принципы методики диалога культур в подготовке специалистов.

**Ключевые слова:** культурологическая подготовка, диалог культур

Tverezovskaya Nina, Cherednichenko Halina. The method of dialogue of cultures in the foreign language teaching. In the article the authors indicated on importance of the dialogue of cultures method in the foreign language teaching at higher educational establishments, principles of this method in the process of training.

**Key words:** cultural training, dialogue of cultures.

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** На даному етапі стрімкого переходу людства на якісно новий рівень глобального розвитку з'явився культурний гіперпростір, ознакою якого є взаємозалежність культур народів світу. Картина сучасної світової культури - «це мов би сплав багатьох взаємодіючих самобутніх культур різних цивілізаційних регіонів, етносів, поколінь, тощо. Всі вони знаходяться у постійному діалозі та взаємодії одна з одною, причому цей діалог здійснюється не тільки синхронно (одномоментно), але й діахронно (минуле - сучасне - майбутнє) [3:114].



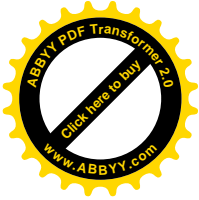
Єдиною сприятливою формою їх спільного існування та взаємодії є діалог культур. Але, щоб вести такий діалог, культуру потрібно пізнавати, знати і розуміти, потрібно бути укоріненим у ній. Таким чином, культурне ядром освіти становлять загальнолюдські, гуманістичні цінності, що виховуються через відношення до студента як до вільної, цілісної особистості, що здатна у процесі свого розвитку самостійно обирати шляхи культурного самовизначення, цінності, способи творчої самореалізації.

Особлива роль у цьому належить іноземним мовам, за допомогою яких і відбувається безпосередній чи опосередкований діалог культур – рідної та іноземної. Іноземна мова в сучасних умовах інтенсивних міжнародних контактів стає важливим засобом узагальнення пізнання дійсності й міжкультурної комунікації.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Феномен діалогу був і залишається предметом вивчення філософів, культурологів, лінгвістів, літературознавців, мистецтвознавців, соціологів, психологів, педагогів, які досліджували різні його аспекти: як загально-людську реальність, форму людської свідомості та самосвідомості (М. Бахтін, М. Бубер та ін.); природу діалогу та діалогічність мислення (В. Біблер, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, О. Соколов та ін.); рольову діалогічну взаємодію у комунікації (А. Добрович, В. М'ясищев, Я. Яноушек та ін.); особливості, структуру, функції діалогу (М. Бахтін, М. Біблер, В. Кучинський та ін.). Однак широке коло питань, що стосуються діалогу культур у процесі викладання іноземних мов ще не достатньо досліджене.

Тому **мета статті** – розглянути важливість використання методу діалогу культур у процесі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

**Виклад основного матеріалу.** Філософський словник визначає «діалог культур» як: 1) процес спілкування культур, у ході якого має місце їх взаємна трансформація, 2) різновид міжкультурної взаємодії, що передбачає активний обмін змістом культур-контрагентів при збереженні ними своєї самобутності. У



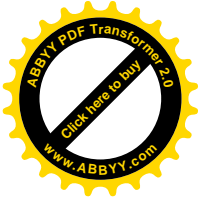
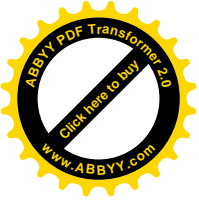
соціально-когнітивному відношенні діалог культур передбачає широкий спектр питань, в основному другорядного характеру, по яких у межах кожної культури активно вивчається "думка" культури-контрагента, шукаються і виробляються власні паралелі і аналоги; обмін йде на рівні периферійних інтерпретацій, не зачіпаючи ядерних когнітивних структур культур-контрагентів, які зберігають свою структуру і зміст. В соціальному плані діалог культур передбачає наявність більш менш широким "проміжних" шарів, які відносяться до суб'єктів як тієї, так і іншої культури [8:162].

За В.С. Біблером «діалог культур» – це ситуація зіткнення культур мислення, що принципово не зводяться одна до одної, різних форм розуміння [1:162].

На думку В.В.Сафонові, принцип діалогу культур і цивілізацій передбачає необхідність аналізу країнознавчого матеріалу з точки зору потенційних можливостей моделювання з його допомогою в навчальній аудиторії культурного простору, занурення в який будується за принципом кола культур і цивілізацій, що постійно розширюється. Цей принцип вимагає відповіді на питання про те, наскільки реально створюються умови для полікультурного та білінгвістичного розвитку суб'єктів навчання, для їхньої підготовки до виконання ролі культурного посередника в ситуаціях міжкультурного спілкування, для розвитку у них загальнопланетарного мислення, таких якостей, як культурна неупередженість, готовність до спілкування в іншому культурному середовищі, мовний та міжкультурний такт [6:63-64].

Ученими виокремлено три можливі стратегії взаємодії культур: домінування однієї з них, синтезування культури без збереження її самобутності, синтезування зі збереженням її самобутності. Тільки третя стратегія передбачає можливість збагачення та справжній синтез культур, при цьому межі їх своєрідності не порушуються а, навпаки, розширюються, що сприяє їх подальшому розвитку.

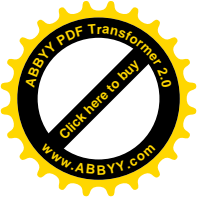
У вищих навчальних закладах діалогу культур реалізується через міжкультурний компонент іноземної мови, що створює найкращі умови для



виховання у студентів не тільки визнання розбіжностей у своїй і чужих культурах та поважного ставлення до них, але й допомагає розбудити почуття гордості за свою країну, народ, культуру. Міжкультурний компонент іноземної мови сприяє формуванню у студентів уявлення про діалог культур як про єдину можливу в сучасних полікультурних спільнотах філософію існування, яка відрізняється етнічною, расовою, соціальною та релігійною толерантністю й емпатією до представників інших культур. У практичному плані вміло використаний міжкультурний компонент іноземної мови сприяє формуванню позитивного ставлення студентів до представників інших культурних груп та налаштованості на ненасильницьке вирішення спірних проблем, співпрацю і взаєморозуміння.

Особливого значення набуває тенденція гуманізації навчання іноземної мови як діалогу різних культур з урахуванням національного менталітету і необхідністю оволодіння системою понять, створених у кожній окремій культурі за допомогою мови даного соціуму. Такий підхід до навчання повністю узгоджується з цілями і завданнями мовної політики Ради Європи, визначеними в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, де наголошується, що “багатий спадок різних мов і культур Європи є цінним спільним джерелом для взаємного розвитку” [2:18], і тому головним завданням освітянських закладів є перетворення такого розмаїття з перешкоди у спілкуванні, особливо фаховому, на джерело взаємного збагачення та розуміння, що передбачає вивчення національної природи, специфіки національного характеру, духовної культури, мови і стереотипів світогляду народу, мова якого вивчається як іноземна.

Ми поділяємо точку зору П.В.Сисоєва з приводу того, що принцип домінування проблемних завдань у культурознавчій освіті засобами іноземної мови має бути зорієнтований на побудову такої методичної моделі, за якої, виходячи з інтелектуального потенціалу суб’єктів навчання та спираючись на рівень їхніх комунікативних навичок, вони вирішують певні культурознавчі завдання, а саме:

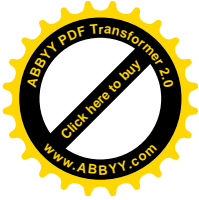
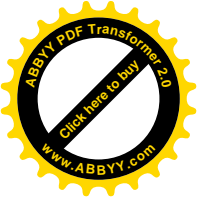


- тренуються в зборі, систематизації, узагальненні та інтерпретації культурознавчої інформації;
- оволодівають стратегіями культурознавчого пошуку та способами інтерпретації культурних явищ і подій;
- розвивають полікультурну комунікативну компетенцію, яка допомагає їм орієнтуватись у різних міжкультурних ситуаціях;
- формують та поглиблюють свої уявлення про специфічні розбіжності в різних культурах;
- беруть участь у творчих роботах культурознавчого та комунікативно-пізнавального характеру [7:136].

Крім того, у своєму дисертаційному дослідженні щодо концепції мовної полікультурної освіти П.В.Сисоєв пропонує ще два методичних принципи навчання культури через мову і навпаки: принцип культурної варіативності та принцип культурної рефлексії. Ці принципи покладено в основу розробки п'яти типів проблемних культурознавчих завдань, метою яких є “полікультурний розвиток студентів засобами іноземної мови:

- визнання себе полікультурним суб'єктом у рідному середовищі;
- розуміння факту існування різних рівнозначних культур;
- виявлення студентами соціокультурних схожостей і розбіжностей між представниками різних культурних груп;
- визначення студентом свого місця, ролі і значимості в діалозі культур;
- ініціація та участь у діях, направлених проти культурної агресії, культурної дискримінації та культурного вандалізму” [7:239].

Таке нагромадження методичних принципів свідчить, що залучення студентів до оволодіння культурознавчими знаннями сприяє визнанню кожним учасником навчального процесу своєї особистості як носія певної національної культури і в той же час громадянином світу, готовим до відкритого спілкування з носіями іншої культури.

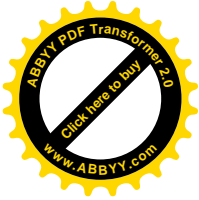
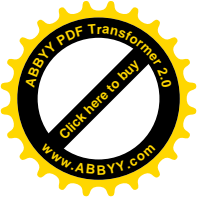


Водночас, емпіричне дослідження Р.П.Мільруда показало, що, студенти не завжди є експертами у своїй рідній культурі. Інформація про свою рідну культуру майже не представлена у навчальних посібниках з іноземної мови, тоді як, на думку вченого, “без знання рідної культури студент не може бути повноцінним суб’єктом діалогу культур” [4:19].

Схожа ситуація спостерігається і в Україні, де до навчання англійської мови часто залучаються автентичні посібники, видані закордоном (Великій Британії чи США); звичайно, вони зовсім не містять інформації про нашу країну та її культуру. Їх мета – забезпечити студента якомога повнішою інформацією про свою країну, її культуру, способи життя, переваги її системи освіти, навіть про поліграфічні можливості видавництва, які випускають ці посібники. У такій ситуації викладач має доповнювати автентичний посібник додатковими матеріалами з вітчизняних джерел, виступаючи при цьому в ролі популяризатора української системи освіти, культури, її кращих здобутків.

У своєму дослідженні П.В.Сисоєв звертається до розширення соціокультурного простору студентів, вважаючи, що навчання культури країни, мова якої вивчається, «може створити сприятливі умови для культурного самовизначення особистості, якщо воно відбуватиметься за принципом розширення кола типів і видів культур, від близьких і знайомих студенту до більш віддалених і невідомих» [7:136]. Автор висловлює думку, що вивчаючи і спостерігаючи подібності між культурами і спільнотами рідної та іноземної мови, студенти зможуть розширити свій міжкультурний простір і будуть сприймати своїх однолітків із країни виучуваної мови не як «інших» та «чужих», а як сучасників і співгромадян єдиного світу, об’єднаних спільними цінностями, інтересами, професійною діяльністю, проблемами та шляхами їх вирішення.

Важливість культурологічної спрямованості вивчення іноземної мови зазначено і в Програмі з англійської мови для професійного спілкування (АМПС), призначеної для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з різних спеціальностей.



Програма АМПС зорієнтована на “виховання інтересу до культур наших європейських сусідів, розвиток демократичного суспільства, формування відкритості, толерантності й поваги до “несхожості й відмінностей” [5:4]. У більш широкому європейському контексті вона спрямована не лише на розвиток прагматичної компетенції, але й враховує міжкультурний аспект спільноти, в якій будуть жити й працювати студенти – майбутні фахівці.

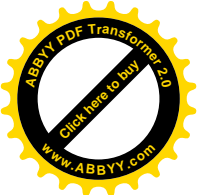
Враховуючи вищевикладене, нами визначені основні принципи методики діалогу культур в підготовці майбутнього фахівця:

- людина, як суб'єкт культури, власного життя і індивідуального розвитку;
- освіта, розуміється як культурно розвиваюче середовище, що вирощує і живить особистість майбутнього фахівця, додає її життю культурного сенсу;
- творчість і діалог, виступають способами існування і саморозвитку майбутнього фахівця в культурно-освітньому просторі.

**Висновки.** Метод діалогу культур у вищих навчальних закладах реалізується через міжкультурний компонент іноземної мови. Використання цього методу у процесі професійної підготовки фахівців сприятиме вирішенню складних завдань, як підготовка майбутніх фахівців до зростаючих потреб міжнародної мобільності й тіснішої співпраці не лише в галузі освіти, культури, науки, але також у торгівлі та промисловості; сприяння взаємному розумінню й терпимості, повазі до особистості й культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці, формуванню позитивного ставлення студентів до представників інших культурних груп та налаштованості на ненасильницьке вирішення спірних проблем, діалог і взаєморозуміння.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В.С. От наукоучения - к логике культуры /В.С. Библер.- М. :Владос, 1991- 317 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання Наук.ред.укр.видання С.Ю.Ніколаєва//К.:Ленвіт, 2003.-273с.
3. Культурология:Учеб.пособ. / Под.ред.Г.В.Драча.- М. :Альфа-М, 2003.-432с.
4. Мильруд Р.П. Порог ментальности российских и английских студентов при соприкосновении культур / Р.П. Мильруд //Иностранные языки в школе.-1997.-№4.-с.17-22



5. Програма з англійської мови для професійного спілкування/ [Г.С.Бакаєва, А.О.Борисенко, І.І.Зуєнок та ін.]-К. : Ленвіт, 2005.-119с.
6. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности: дис...д-ра пед.наук: 13.00.02 / Сафонова В.В.-М.,1992.-528с.
7. Сысоев П.В. Концепция языкового поликультурного образования (на примере культурологи США) : дис...д-ра пед.наук: 13.00.02 / Сысоев Павел Викторович.-М.,2004.-546с.
8. Філософський енциклопедичний словник/Нац.акад.наук України, ін.-т філософії ім.Г.Сковороди.- К. : Абрис, 2002.- 742с.